

МАКРОЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА РЕФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

УДК 339.13:330.342"20"

DOI: [http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2019\(125\)01](http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2019(125)01)

ЛАГУТІН Василь,
д. е. н., професор, завідувач кафедри
економічної теорії та конкурентної політики
Київського національного
торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

ГЕРАСИМЕНКО Анжеліка,
д. е. н., професор кафедри
економічної теорії та конкурентної політики
Київського національного
торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

E-mail: v.lagutin@knute.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6626-4381>

E-mail: a.gerasymenko@knute.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0313-6942>

ГАЛУЗЕВІ РИНКИ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ ХХІ СТОЛІТТЯ

Розкрито роль і місце економіки галузевих ринків у сучасній економічній системі. Застосовано інституційний та структурний підходи до виявлення тенденцій розвитку галузевих ринків в економіці України. Обґрунтовано значущість підготовки фахівців-економістів за освітньою програмою "Економіка галузевих ринків".

Ключові слова: галузевий ринок, економіка галузевих ринків, ринкові структури, ринкові інститути, освітня програма, ринкова аналітика.

Лагутин В., Герасименко А. Отраслевые рынки в экономической системе XXI века. Раскрыты роль и место экономики отраслевых рынков в современной экономической системе. Применены институциональный и структурный подходы к выявлению тенденций развития отраслевых рынков в экономике Украины. Обоснована значимость подготовки специалистов-экономистов по образовательной программе "Экономика отраслевых рынков".

Ключевые слова: отраслевой рынок, экономика отраслевых рынков, рыночные структуры, рыночные институты, образовательная программа, рыночная аналитика.

Постановка проблеми. Динамічність сучасних ринків обумовлена зростанням темпів технологічного прогресу, а також інституційною трансформацією економіки України, що вимагає наукового розуміння змісту організації, рушійних сил та механізму розвитку галузевих ринків (ГР). Проблематика галузевого ринку як базової сфери економіки не може применшуватися, зважаючи на його потенційний вплив на економічний розвиток суспільства.

© Лагутін В., Герасименко А., 2019

Стан справ на ГР формує вагомий чинник впливу на процеси, які відбуваються у національній економіці в цілому. Це обумовлює актуальність досліджень проблемних питань, які пов'язані із функціонуванням ГР, формуванням ефективних ринкових структур та інститутів, системним економічним аналізом ринкових трансформацій, а також необхідністю підготовки фахівців-економістів, здатних здійснити стратегічний ринковий аналіз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку економіки ринків, теоретичним та методологічним засадам забезпечення їх рівноваги, питанням державного регулювання галузевих ринків присвячено праці таких вітчизняних економістів, як: В. Венгер [1], В. Вишневський [2], В. Гуменюк [3], В. Лір [4], А. Мазаракі [5], Т. Мельник [6], О. Мороз [7], В. Олефір [8], Р. Подолець [9], В. Пугачов [10], В. Россоха [11] та ін.

Проте цілий ряд теоретичних і прикладних питань економіки ГР залишаються дискусійними. Так, незважаючи на численні наукові праці з проблем ринку, їх широкий розгляд у навчальній університетській літературі, питання саморегулюючого механізму функціонування ГР, можливостей впливу ринкових суб'єктів на стан конкурентних відносин, причин та тенденцій еволюції ринкових структур та інститутів, практики формування ефективних (успішних) ринків залишаються малодослідженими.

Метою статті є поглиблення теоретичних засад дослідження економіки галузевих ринків та обґрунтування необхідності підготовки фахівців-економістів за відповідною спеціалізацією.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети у статті застосовано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: теоретичного узагальнення, систематизації, порівняльного абстрагування і синтезу, стратегічного аналізу.

Результати дослідження. Галузеві ринки є основоположними для ринкових систем. Вони систематизуються за критерієм об'єкта товарно-грошового обміну, а їх місткість визначається за обсягом виробництва й обороту продукції у вартісному виразі (за обсягом валової доданої вартості). Базову модель аналізу ГР розроблено ще у 30-ті роки ХХ ст. представниками Гарвардської школи економіки [12].

Позначимо у статті основні проблемні питання розвитку економіки галузевих ринків в Україні, вирішення яких є актуальним і стане корисним для економічної науки ХХІ ст. Йдеться про оновлення предмета економіки ГР, переформатування інформаційного змісту ринкового механізму на основі цифрових технологій і штучного інтелекту, підвищення інституційної ефективності ГР, розширення можливостей ринкової аналітики.

Для дослідження сутності ГР спочатку слід розробити системний та стратегічний концепти цього поняття. Заперечення цих концептів виявляється як у тому, що багато проблем економіки галузевих ринків

залишаються за межами уваги дослідників, так й у тому, що при аналізі проблем ГР виникають прикладні труднощі, зумовлені нерозумінням системної логіки дослідження.

У ХХІ ст. характерним стає розширення предметного поля економіки ГР. Якщо раніше основна увага приділялася постулатам максимізації, ринкової рівноваги та стійких переваг, то в останні роки відбувається подальше уточнення змісту базових передумов функціонування галузевих ринків. Йдеться, зокрема, про моделі неповної інформованості (асиметрії інформації) суб'єктів ринку, інституційні підходи до більш сучасного розуміння сутності ринкової інформації, трактування суб'єктів ринку як "представницьких акторів", припущення про те, що мотивація суб'єктів ринку визначається інституційними детермінантами та ін.

Гармонізація інтересів суб'єктів ринку знаходить свій вияв у досягненні загальної стабільності. Цей стан є Парето-ефективним: з нього не можна перейти до іншого, не погіршивши становища хоча б одного з членів соціуму.

Функціонування ГР відбувається в рамках певного інституційного середовища. Стосовно економіки ринків таке середовище забезпечує визнання суспільством права приватної власності та обов'язковості виконання суб'єктами економічних відносин взятих на себе зобов'язань. У цьому зв'язку Дж. Ходжсон визначав ринки "як інституціоналізовані обміни, в рамках яких може бути встановлений консенсус відносних цін та іншої інформації"¹ [13, с. 269].

Галузевий ринок у ХХІ ст. розвиватиметься на основі еволюції його інститутів, які стають більш витонченими і складними. Ринкову кон'юнктуру (рівновагу попиту і пропозиції, рівноважну ціну) забезпечує економічна конкуренція; а Парето-ефективність ринку як інтегрований конструкт – інституційні норми і цінності. Постійне порушення ринкової рівноваги характерне для початкового стану формування ринків при неефективному державному регулюванні і значній інформаційній асиметрії [14]. Інституціональна теорія підкреслює значущість інформаційного змісту ринкового механізму, в якому пріоритетними є конвенціональні норми, вбудовані у ринкові інститути і очікування ринкових суб'єктів.

Аналізуючи функціонування ринкових структур, слід показати, як у ході взаємодії конкурентних сил виявляються реальні переваги окремих учасників і відбувається накопичення відповідної інформації. Моделі конкуренції між приватними підприємцями (галузь із вільними "входом" і "виходом") передбачають, що ринкові суб'єкти можуть виявляти додаткові можливості для здійснення більш ефективних трансакцій.

¹ Усі цитати з іншомовних джерел наводяться у перекладі авторів статті.

Принципово важлива роль ефектів економічної конкуренції полягає в тому, що вона породжує нові інноваційні можливості використання наявних ресурсів і відкриває нові ресурси (за Й. Шумпетером), тим самим створюючи ефективні передумови розвитку галузевих ринків. Суб'єкти ГР здатні правильно ідентифікувати та інтерпретувати новітні процеси, які виникають унаслідок поширення принципово нових технологій, хоча повною мірою не можуть уявляти усі можливі наслідки поширення тих чи інших інновацій.

Успішний галузевий ринок не може існувати без переваги регламентованої і захищеною законом приватної власності, яка є основою автономії економічних суб'єктів і здійснення ними вибору. Поза регламентації і формалізації приватної власності й капіталу потенційні активи перебувають у "тіньовому обороті", доступного капіталу мало, а ГР – обмежені та мляві [15, с. 32].

Парадокс вітчизняної економіки полягає в тому, що окремі ринкові обмеження (панування монополій, зовнішній вплив, ефективне державне регулювання, фіаско ринку, асиметрична інформація) безпосередньо сприяли розквіту наявного неконтрольованого ринку, мало схожого на інститут ринкового саморегулювання, описаний в економічній літературі і діючий у практиці розвинених країн.

Україна продемонструвала в останні роки процес стиснення промислового ринку. Великий промисловий сектор (1997 р. – 24.6 % ВВП) досить стрімко скорочувався: зменшившись у 2010 р. до 18.7 %, 2016 р. – 17.7 % ВВП, а частка обробної промисловості – 12.2 % ВВП у 2016 р. (нижче середньосвітового рівня). Одночасно розширюються обсяги аграрного ринку. Завищена частка сільського господарства у ВВП (14.4 % у 2001 р.) знижувалася (хоча і з перервами) до значення 7.4 % (2010 р.). Проте вже у 2015 р. ця частка "стрибнула" до рівня 12.1 % ВВП, трохи опустившись до 11.7 % у 2016 р. [16, с. 210].

На ГР України необхідне запровадження ефективної системи ринкового моніторингу і контролю. Основою цих процедур має стати забезпечення сприятливого бізнес-клімату, полегшення ведення підприємницької діяльності та сприяння експорту. Так, спрощення умов для ведення бізнесу здійснюється не взагалі по економіці, а за галузевими ринками. Особливе значення для України спрощення цих умов має в аграрній та будівельній галузях, енергетиці, телекомунікації та в харчовій промисловості. На порядку денному удосконалення Державних санітарних правил та норм, їх гармонізація з нормами ЄС, усунення дублювання вимог Державних санітарних правил і норм та Державних будівельних норм. Важливою є оптимізація дозвільних процедур шляхом запровадження реєстраційного (заявницького) принципу провадження господарської діяльності, скорочення переліку документів, які суб'єкт господарювання повинен подати для отримання дозволу.

Для галузевих ринків України нині ключовим є перехід від системи обов'язкових державних стандартів до європейської моделі технічного регулювання, що базується на застосуванні технічних регламентів і добровільному використанні стандартів. Галузеві стандарти та кодекси установлені практики повинні задовольняти потреби як постачальників, так і споживачів продукції чи послуг.

У XXI ст. різні ринкові інститути (власність, капітал, посередництво, торгівля, конкуренція, ціноутворення, дерегуляція тощо) більш органічно доповнюватимуться різноманітними функціональними саморегульованими ринковими спільнотами, а саме об'єднаннями і асоціаціями ринкових суб'єктів, що дає змогу їм впливати на ринкові процеси стосовно реалізації їх інтересів. Основними об'єктами саморегулюючого впливу ринкових суб'єктів є межі ринку, конкуренція, ринкова влада, обсяг ринку, ринкові частки, концентрація, попит, пропозиція, диференціація товарів, замінність товару, стадії обороту товару, якість товару, співвідношення "ціна-якість", узгоджені дії, теперішній і майбутній стан ринку та ін. При цьому загальний інтерес базується на припущенні наявності різноманіття приватних інтересів. Йдеться про контекст інституціоналізації вироблення ринкового компромісу, спрямованого на розв'язання конфліктів на ринку.

З точки зору ринкового компромісу, вирішальними напрямами використання економічних методів впливу на розвиток ГР можна вважати: економічне обґрунтування контрактних зобов'язань; визначення обсягу ринку та розрахунок ринкових часток його учасників; розрахунок рівня концентрації ринку; динаміка бар'єрів входу/виходу на ринок, у т. ч. адміністративних, структурних та стратегічних; визначення доцільності входу на нові ринки та виходу з ринків, де присутність не є необхідною; оцінювання рівня цінової еластичності та чутливості попиту до зміни ціни товару; зміна реакції покупців на зміну ринкової конкурентної ситуації тощо.

В Україні джерелом економічного зростання повинна стати кластерна форма організації галузевих ринків на основі поєднання науки, технології, виробництва, бізнесу й логістики. У кластерах реально формуватиметься економіка XXI ст. з оптимальною комбінацією інноваційності, науковості та креативності. Реалізація програми кластеризації ГР потребує кардинальних зусиль держави, корпоративного менеджменту, науки, громадянського суспільства, місцевого самоврядування і бізнесу.

Очевидними є успіхи України в розвитку ринків телекомунікацій, рухомого (мобільного) зв'язку, комп'ютерних послуг і доступу до мережі інтернет. Частка інформації та телекомунікацій у ВВП України у 2016 р. становила 3.7 %, тоді як 2011 р. – 2.9 %. За 2000–2017 рр. обсяг реалізованих послуг у сфері інтернету (ком'ютерного зв'язку) зріс в Україні у 71.6 разів і досяг 10.8 млрд грн у 2017 р., а обсяг послуг з надання мобільного зв'язку – у 27.6 разів (35.2 млрд грн у 2017 р.) [16, с. 210, 386].

На часі формування в Україні ефективного цифрового ринку. Європейська комісія визначила завершення створення єдиного ринку цифрових технологій ЄС як одного з її десяти політичних пріоритетів. У травні 2015 р. прийнята Стратегія єдиного ринку цифрових технологій, побудована на трьох основних напрямках: кращий доступ для споживачів і бізнесу до цифрових товарів та послуг у Європі; створення належних і рівних умов для цифрових мереж та інноваційних послуг; максимізація потенціалу зростання цифрової економіки. XXI ст. – період бурхливого розвитку ринку використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, а також послуг штучного інтелекту.

Важливою є та сучасна закономірність, згідно з якою виробництво продукції великих капіталомістких виробництв сьогодні неефективне. Навпаки, економіка отримує нове "дихання" на основі розвитку ринку сучасної інноваційної високотехнологічної продукції, яка в основному не вимагає використання капіталомістких технологій. Взаємозв'язок проривних інновацій та ефективності ГР є важливою і необхідною умовою розвитку сучасних економічних систем [17]. Новітні ІТ-технології, як правило, не пов'язані із значними капітальними інвестиціями, вони вимагають використання, насамперед, інтелектуальних ресурсів. Майбутнє за насиченням економіки електронно-цифровими пристроями, засобами інтегральної взаємодії віртуального та реального, створенням кіберфізичного простору.

Розвиток ГР в Україні, підвищення значущості системного стратегічного економічного аналізу ринкових структур та інститутів обумовлює необхідність трансформації ринку праці фахівців з вищою економічною освітою. Специфіка економічної діяльності в окремих галузях залишається недостатньо представленою в освітньо-професійних програмах, присутніх на ринку освітніх послуг. Цю прогалину заповнює освітня програма (спеціалізація) "Економіка галузевих ринків". Програмою передбачено формування у студентів не тільки загальних економічних компетентностей, але й тих, володіння якими є важливим для ефективного господарювання на окремих галузевих ринках.

У таблиці наведено перелік подібних та сумісних освітніх програм, за якими ведеться підготовка відповідних фахівців у закордонних університетах.

Спеціалізація "Економіка галузевих ринків" передбачає підготовку ринкових аналітиків, попит на яких наразі стрімко зростає як з боку бізнесу, так і органів державної влади, передусім галузевих міністерств². Передбачене програмою формування у студентів компетентностей у сфері функціонування ринків та механізмів їх регулювання, дослідження конкурентного середовища, детермінації цільових орієнтирів розвитку підприємств з урахуванням галузевих, регіональних, глобальних трендів економічного розвитку тощо відповідає вимогам сучасного ринку праці до фахівців відповідного профілю.

² Див.: результати опитувань. URL: http://www.liga.net/infografica/344559_top-10-populyarnykh-i-vymirayushchikh-professiy-budushchego.htm

Таблиця

Підготовка фахівців за освітньою програмою "Економіка галузевих ринків"
(*Industrial Economics*) та суміжними освітніми програмами
закордонними університетами

Назва програми	Освітній ступінь	Університет	Країна
<i>Industrial Economics</i> / Економіка галузевих ринків (дослівно – Галузева економіка ³)	бакалавр	Університет Ноттингему	Великобританія
<i>Industrial Economics</i> / Економіка галузевих ринків (спеціалізація) (дослівно – Галузева економіка ⁴)	бакалавр	Університет де ла Селл	Філіппіни
<i>Economics and Industrial Organisation</i> / Економіка галузевих ринків (дослівно – Економіка та галузева організація ⁵)	бакалавр	Ворицький Університет	Великобританія
<i>Industrial Economics and Markets</i> / Економіка галузевих ринків (дослівно – Галузева економіка та ринки ⁶)	магістр	Університет Карлоса III, Мадрид	Іспанія
<i>Economics of Markets and Organizations</i> / Економіка галузевих ринків (дослівно – Економіка ринків та організацій ⁷)	магістр	Університет Тулуза I	Франція
<i>Economics – Markets and Regulation</i> / Економіка – Ринки та регулювання ⁸	магістр	Університет Амстердаму	Нідерланди
<i>Industrial Economics</i> / Економіка галузевих ринків (дослівно – Галузева економіка ^{9, 10})	магістр	Університет Східної Англії	Великобританія
<i>Industrial Economics</i> / Економіка галузевих ринків (дослівно – Галузева економіка ¹¹)	магістр	Університет Валенсії	Іспанія
<i>Industrial and Network Economics</i> / Економіка галузевих ринків та мереж (дослівно – Галузева та мережева економіка ¹²)	магістр	Технологічний університет Берліну	Німеччина
<i>Industrial Economics and Technology Management</i> / Економіка галузевих ринків та менеджмент технологій (дослівно – Галузева економіка та технологічний менеджмент ¹³)	магістр	Національний технологічний університет Норвегії	Норвегія
<i>Industrial Economics and Technology Management</i> / Економіка галузевих ринків та менеджмент технологій (дослівно – Галузева економіка та технологічний менеджмент ¹⁴)	магістр	Університет Агдер	Норвегія
<i>Industrial Economics and Technology Management</i> / Економіка галузевих ринків та менеджмент технологій (дослівно – Галузева економіка та технологічний менеджмент ¹⁵)	магістр	Норвезький університет соціальних наук	Норвегія
<i>Industrial Relations</i> / Галузеві відносини ¹⁶	магістр	Університет Квінз	Канада

Джерело: зведено авторами.

³ <http://www.nottingham.ac.uk/ugstudy/courses/business/industrial-economics.aspx>

⁴ <http://www.dlsu.edu.ph/academics/programs/undergraduate/soe/bs-aec-ie.asp>

⁵ <https://www2.warwick.ac.uk/study/undergraduate/courses-2018/economicsindustrialorg/#course-tab-1>

⁶ https://www.uc3m.es/ss/Satellite/Postgrado/en/Detalle/Estudio_C/1371209170766/1371219633369/Master_in_Industrial_Economics_and_Markets_Energy_Transport_and_Telecommunications

⁷ <http://www.mastersportal.eu/studies/195696/economics-of-markets-and-organizations.html>

⁸ <http://www.mastersportal.eu/studies/190695/economics-markets-and-regulation.html>

⁹ <https://www2.uea.ac.uk/study/postgraduate/taught-degree/detail/msc-industrial-economics>

¹⁰ <https://www.postgraduatesearch.com/university-of-east-anglia-uea/52343816/postgraduate-course.htm>

¹¹ <https://www.uv.es/uvweb/prospective-students/en/postgraduate-programmes-offered/master-1285848941532/Titulacio.html?id=1285855672054>

¹² <http://www.mastersportal.eu/studies/106648/industrial-and-network-economics.html>

¹³ <http://www.ntnu.edu/studies/mtiot>

¹⁴ <https://www.uia.no/en/studieplaner/programme/MASTIND %C3 %98K>

¹⁵ <https://www.nmbu.no/studyprogramme/M-I %C3 %98>

¹⁶ <http://www.mastersportal.eu/studies/118543/industrial-relations.html#content:contents>

Ринкові аналітики спеціалізуються на стратегічному ринковому аналізі. Спеціаліст такого профілю є економістом, завдання якого детермінувати економічне середовище функціонування фірми на тому чи іншому ринку, в тій чи іншій галузі, спрогнозувати її розвиток і розробити найбільш сприятливий сценарій розвитку фірми загалом у цьому економічному середовищі.

Ринковий аналітик відрізнятиметься на ринку праці глибоким розумінням специфіки функціонування окремих галузей економіки. Очевидно, що успішна діяльність на різних ГР вимагає різних компетенцій: від визначення загального набору ключових чинників функціонування ринку до особливостей обліку й аналізу різних видів активів. Різні фактори по-різному впливають на функціонування ринків, і це слід усвідомлювати. Відмінність в інституційному середовищі ринків вимагає різних підходів до оцінки діяльності їх учасників тощо. Професійна орієнтація у множині цих відмінностей і наявність базових знань для подальшої спеціалізації в одній із галузей визначає систему конкурентних переваг такого фахівця.

Освітня програма "Економіка галузевих ринків" передбачає набуття знань та оволодіння навичками і технологіями економічного аналізу на галузевому рівні, формування ефективних конкурентних стратегій окремих ринкових суб'єктів. Студент отримує базову економічну підготовку з галузевої спеціалізації: економіка торгівлі, економіка нерухомості, економіка промисловості та сільського господарства, економіка ІТ-сектора, економіка транспорту, туризму, будівництва, ринків енергетики та комунальних послуг, телекомунікаційних, освітніх та медичних послуг тощо. Освітня програма пропонує широкий вибір "галузевих" дисциплін (на вибір), дозволяючи студентів порівнювати роботу у різних галузях і поступово, а отже, більш свідомо обирати власну сферу діяльності.

Фахівець зі спеціалізації "Економіка галузевих ринків" повинен мати навички оцінки ринкового середовища, формування ефективних конкурентних стратегій різних економічних суб'єктів на галузевому рівні, аналізувати чинники галузевого розвитку, оцінювати їх вплив на діяльність учасників ГР, розробляти прогнози розвитку ГР та ефективні конкурентні стратегії для усіх учасників ГР. Особливостями освітньої програми є поглиблене вивчення системи організації ГР, стратегій поведінки ринкових гравців.

Фахівці зі спеціалізації "Економіка галузевих ринків" можуть працювати на посадах: ринковий аналітик; інспектор; економіст; економічний радник; економіст-аналітик; консультант з економічних питань; економіст з планування галузевих виробництв; фахівець з планування; фахівець з питань ціноутворення; начальник планово-економічного відділу; фахівець зі стратегічного планування; консультант з ефективності підприємництва тощо.

Партнерами цієї освітньої програми у Київському національному торговельно-економічному університеті є компанія "Lifecell", Український національний комітет Міжнародної торгової палати (*ICC Ukraine*), ТОВ "ДТЕК", ТОВ "Серв'є Україна", ТОВ "Телеканал "Прямий", Асоціація "Укрзовніштранс", Асоціація "Аеропорти України", Українська спілка автомобільного транспорту та логістики, ТОВ "Грейд", ТОВ "Еліт енд Комершл Груп" та ін.

Висновки. Дослідження галузевих ринків, формування механізму їх саморегулювання, використання дієвих інструментів державного регулювання ринків є важливим засобом підвищення ефективності їх функціонування. Галузевий ринок – це комплекс різноманітних товарних ринків. Досягнення належного ефекту синергії між різними ринками – одне з найважливіших завдань економіки ГР.

За результатами дослідження стану і тенденцій розвитку ГР в економічній системі України встановлено, що ринки не можуть існувати й успішно розвиватися без ефективних ринкових структур (моделі конкуренції, бар'єри входу і виходу, взаємодія учасників, використання відповідної інформації) та інститутів (регламентація і формалізація приватної власності та капіталу, посередництво, ціноутворення, дерегуляція).

Обґрунтовано, що підготовка фахівців за освітньою програмою "Економіка галузевих ринків" сприятиме покращанню професійного та інтелектуального забезпечення розвитку галузей, ринків та економіки України в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Венгер В. В., Осипов В. М. Внутрішній ринок як фактор розвитку металургійної галузі України. *Економіка і прогнозування*. 2017. № 3. С. 69-84.
2. Вишневецький В. П., Князев С. І. Смарт-промисловість: перспективи і проблеми. *Економіка України*. 2017. № 7. С. 22-37.
3. Гуменюк В. В. Державне регулювання конкуренції на ринку курортно-рекреаційних послуг. *Економіка України*. 2016. № 11. С.34-44.
4. Лір В. Е. Закономірності формування кон'юнктури та маніпуляції "невидимої руки" нафтового ринку. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 1. С. 95-116.
5. Мазаракі А. А., Лагутін В. Д. Внутрішній ринок України в умовах дисбалансів між виробництвом і споживанням. *Економіка України*. 2016. № 4. С. 4-18.
6. Мельник Т. М., Думікян М. М. Процеси транснаціоналізації на світовому ринку телекомунікаційних послуг. *Економіка України*. 2016. № 2. С. 67-75.
7. Мороз О. В., Логоша Р. В., Підвальна О. Г. Опис моделі еквівалентності ринкового обміну на прикладі ринку овочевої продукції України. *Економіка АПК*. 2018. № 10. С. 15-25.
8. Олефір В. К. Вплив Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на ринок споживчих товарів. *Економіка і прогнозування*. 2018. № 3. С. 118-137.
9. Трипольська Г. С., Подолець Р. З. Ринок біопального в Україні. *Економіка і прогнозування*. 2017. № 2. С. 75-92.

10. Грибинюк О. М., Лисак М. А., Пугачов В. М. Особливості визначення еластичності попиту на плодово-ягідні продукти. *Економіка АПК*. 2018. № 6. С. 52-56.
11. Россоха В. В., Петриченко О. А. Розвиток ринку молока та молокопродукції в Україні. *Економіка АПК*. 2018. № 8. С. 43-54.
12. Шерер Ф., Росс Д. Структура отраслевых рынков. М.: Инфра-М, 1997. 698 с.
13. Hodgson G. M. *Economics and Utopia*. London and New York: Routledge, 1999. 315 p.
14. Акерлоф Д. Рынок "лимонов": неопределенность качества и рыночный механизм. *THESIS*. 1994. Вып. 5. С. 91-105.
15. Де Сото Е. Загадка капіталу. Чому капіталізм перемагає на Заході і ніде більше. Київ: Наш формат, 2017. 232 с.
16. Статистичний щорічник України за 2017 рік. Київ: Державна служба статистики України, 2018. 544 с.
17. Vaumol W. J. *The free-market innovation machine: Analyzing the growth miracle of capitalism*. Princeton: Princeton University Press, 2002. 336 p.

Стаття надійшла до редакції 31.05.2019.

Lagutin V., Herasymenko A. The branch markets in the economic system of the XXI century.

Background. *The dynamism of modern markets, due to the growth of technological progress, as well as the institutional transformation of the Ukrainian economy, requires a scientific understanding of the content of the organization, the driving forces and the mechanism for the development of the sectoral markets. The state of affairs in the sectoral markets forms a significant factor affecting the processes occurring in the national economy as a whole.*

The aim of the article is to deepen the theoretical foundations of the study of the branch markets economy and to substantiate the need for the training of economists with the appropriate specialization.

Materials and methods. *The article uses general scientific and special methods of research, in particular: theoretical generalization, systematization, comparative abstraction and synthesis, strategic analysis.*

Results. *During the analysis of market structures, the content of the interaction of competitive forces, the real advantages of individual participants, the tendency of accumulation of relevant information, the models of competition between private entrepreneurs (industries with different "input" and "output"), opportunities for more efficient transactions are revealed.*

It was established that in the economic system of the XXI century the various market institutions will be more perfectly complemented by various functional self-regulated market communities, namely, incorporations and associations of market subjects, enabling them to influence market processes relating to the realization of their interests.

The basic objects of self-regulating influence of market subjects; decisive directions of using economic methods of influence on the development of sectoral markets are determined.

The development of sectoral markets in Ukraine, increasing the significance of the systemic strategic economic analysis of market structures and institutions, necessitates the transformation of the labor market of specialists with higher economic education. The educational program (specialization) "Economics of the branch markets" is important.

Conclusion. *The study of branch markets, the formation of a mechanism for their self-regulation, the use of effective instruments of state regulation of markets is an important tool for improving the efficiency of their functioning.*

It is substantiated that the training of specialists in the educational program "Economics of the branch markets" will allow improve the professional and intellectual provision of the development of branches, markets and economy of Ukraine as a whole.

Keywords: branch market, economy of branch markets, market structures, market institutions, educational program, market analytics.

REFERENCES

1. Venger, V. V., & Osypov, V. M. (2017). Vnutrishnij rynek jak faktor rozvytku metalurgijnoi' galuzi Ukrainy [Domestic market as a factor for the development of the metallurgical industry in Ukraine]. *Ekonomika i prognozuvannja – Economics and Forecasting*, 3, 69-84 [in Ukrainian].
2. Vyshnevs'kyj, V. P., & Knjazjev, S. I. (2017). Smart-promyslovist': perspektyvy i problemy [Smart Industry: Prospects and Problems]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 7, 22-37 [in Ukrainian].
3. Gumenjuk, V. V. (2016). Derzhavne reguljuvannja konkurencii' na rynku kurortno-rekreacijnyh poslug [State regulation of competition in the market of resort and recreation services]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 11, 34-44 [in Ukrainian].
4. Lir, V. E. (2016). Zakonomirnosti formuvannja kon'unktury ta manipuljacji' "nevydymoi' ruku" naftovogo rynku [The regularities of the formation of the state of affairs and the manipulation of the "invisible hand" of the oil market]. *Ekonomika i prognozuvannja – Economics and Forecasting*, 1, 95-116 [in Ukrainian].
5. Mazaraki, A. A., & Lagutin, V. D. (2016). Vnutrishnij rynek Ukrainy v umovah dysbalansiv mizh vyrobnyctvom i spozhyvannjam [The domestic market of Ukraine in conditions of imbalances between production and consumption]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 4, 4-18 [in Ukrainian].
6. Mel'nyk, T. M., & Dumikjan, M. M. (2016). Procesy trans nacionalizacii' na svitovomu rynku telekomunikacijnyh poslug [Processes of trans nationalization on the world market of telecommunication services]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 2, 67-75 [in Ukrainian].
7. Moroz, O.V., Logosha, R.V., & Pidval'na, O.G. (2018). Opys modeli ekvivalentnosti rynkovogo obminu na prykladi rynku ovochevoi' produkcii' Ukrainy [Description of the model of equivalence of market exchange on the example of Ukrainian market of vegetable products]. *Ekonomika APK – Economy of agro industrial complex*, 10, 15-25 [in Ukrainian].
8. Olefir, V. K. (2018). Vplyv Ugody pro asociaciju mizh Ukrainy ta JeS na rynek spozhyvyh tovariv [Impact of the Association Agreement between Ukraine and the EU on the consumer goods market]. *Ekonomika i prognozuvannja – Economics and Forecasting*, 3, 118-137 [in Ukrainian].
9. Trypol's'ka, G. S., & Podolec', R. Z. (2017). Rynek biopal'nogo v Ukraini [The biofuel market in Ukraine]. *Ekonomika i prognozuvannja – Economics and Forecasting*, 2, 75-92 [in Ukrainian].
10. Grybynjuk, O. M., & Lysak, M. A., & Pugachov, V. M. (2018). Osoblyvosti vyznachenja elastychnosti popytu na plodovo-jagidni produkty [Features of determining the elasticity of demand for fruit and berry products]. *Ekonomika APK – Economy of agro industrial complex*, 6, 52-56 [in Ukrainian].
11. Rossoha, V. V., & Petrychenko, O. A. (2018). Rozvytok rynku moloka ta molokoprodukcii' v Ukraini [Development of the milk and milk products market in Ukraine]. *Ekonomika APK – Economy of agro industrial complex*, 8, 43-54 [in Ukrainian].
12. Sherer, F., & Ross, D. (1997). *Struktura otraslevykh rynkov [The structure of the branch markets]*. Moscow: Infra-M [in Russian].
13. Hodgson, G. M. (1999). *Economics and Utopia*. London and New York: Routledge [in English].
14. Akerlof, D. (1994). Rynek "limonov": neopredelennost' kachestva i rynochnyj mehanizm ["Lemons" market: quality uncertainty and market mechanism]. *THESIS*. (Vol. 5). (pp. 91-105) [in Russian].
15. De Soto, E. (2017). *Zagadka kapitalu. Chomu kapitalizm peremagaje na Zahodi i nide bil'she [Riddle of Capital. Why capitalism wins in the West and nowhere else]*. Kyi'v: Nash format [in Ukrainian].
16. Statystychnyj shhorichnyk Ukrainy za 2017 rik (2018). [Statistical Yearbook of Ukraine for 2017]. Kyi'v: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
17. Baumol, W. J. (2002). *The free-market innovation machine: Analyzing the growth miracle of capitalism*. Princeton: Princeton University Press [in English].